

PÅSK och PINGST

Påsken föregås av **Fastan**. Den föregås i sin tur av **Fastlagen**, som består av **Fast-lagssöndagen**, **Blåmåndagen** och **Fettisdagen** (etymologiskt lär ordet fastlag hänföras till ett tyskt ord för faste-afton, dvs aftonen före fastan).

Under fastlagen är det tid att festa (t ex betyder **Mardi gras**, namnet på den världs-berömda karnevalen i New Orleans, ju just fet tisdag, och ordet ”karneval” ju ”far-väl till kött”). Det gäller då att passa på att äta upp sig inför Fastan, som börjar på-följande dag, **Askonsdagen**. Denna onsdag sägs ha ”fått sitt namn efter den ka-tolska sedvänjan att strö välsignad aska på de botgörare som denna dag fick lämna kyrkan men som efter absolution åter fick komma in i kyrkan på skärtorsdagen.”

Fasta påbjuds i många religioner och av olika skäl. Inom den västliga kristendomen föreskrivs den till minne av **Satans** försök att på olika sätt fresta **Jesus**, ny-döpt av **Johannes** och fastande i öknen. Den varar från och med Askonsdagen i 40 dagar, söndagar oräknade, till **Påskaftonen**, som i år ju infaller den 30 mars.

Den sista veckan i Fastan kallas rätteligen för **Stilla veckan**. Den inleds med **Palmsöndagen**, som ägnas minnet av Jesu intåg i Jerusalem, ridande på en åsna och hyllad av sina beundrare med just palmkvistar i händerna.

I Stilla veckan infaller **Dymmelonsdagen** och **Skärtorsdagen**. Onsdagen kallas så efter seden att inför påskdagarna byta ut metallkläppen i kyrkklockan mot en av trä, en s k dymmel, som gav en mer dämpad och allvarsamt dyster klang, medan torsdagens förled har att göra med ett fornnordiskt ”ren”/”rena”, som återfinns i t ex ”skärselden”. Det syftar på den fot-tvagning som skall ha ägt rum kvällen före korsfästelsen vid ”den sista måltiden”, dvs den första nattvarden.

Fredagen i Stilla veckan, **Långfredagen**, behöver inte någon kommentar annat än möjligen den att engelskans **Good Friday** inte har något att göra med den folkety-mologiska härledningen till ”**God Friday**”, Guds fredag, utan ”in fact comes from the now obsolete sense pious or holy of the word good”.

Stilla veckan fullbordas så med **Påskaftonen** och den vecka som börjar med **Påskdagen**, inleder **Påskveckan**, som alltså rätteligen är den vecka som följer ef-ter påsk och alls ej är en synonym beteckning för Stilla veckan,

Avslutningsvis om påsk - **Påskön** med sina märkliga stenstoder har fått sitt namn av att den nederländske upptäcktsresanden **Jakob Roggeveen** (1659-1729) och hans besättning firade påskdagen den 5 april 1722 utanför ön!

Ordet **Pingst** härstammar från grekiskans πεντηκοστή ημέρα (*pentēkostē hēméra*), som betyder den femtionde dagen och syftar på att pingsthögtiden infaller 50 dagar efter påsk. Efter att ha omfattat hela den följande veckan inskränktes högtiden först till fyra och sedan till två dagar, i Sverige år 1772. Den firas till minnet av ”den helige Andes utgjutande och kyrkans stiftande på den första pingstdagen”. Själva benämningen tillkom år 305 vid kyrkomötet i Elvira.

Beskrivningen ”hänryckningens tid” skulle man kunna tro har lika gamla rötter. Den härstammar emellertid från **Esaias Tegnér**s ganska så långa dikt *Nattvardsbarnen*, skriven 1820 om en konfirmation och tillägnad sedermera professorn i österländska språk i Lund, **Mathias Norberg**. Den lyder inledningsvis ”Pingst, hänryckningens tid, var inne. Den lantliga kyrkan stod vitmenad i morgonens sken. På spiran av tornet, prydd med en tupp av metall, vårsolens vänliga lågor glänste som tungor av eld, dem apostlarna skådade fordom. Klar var himlen och blå, och Maj med rosor i hatten stod i sin helgdagsskrud på landet, och vinden och bäcken susade glädje och frid.”

Inte heller pingströrelsen är särskilt gammal. Enligt Wikipedia grundades den i Los Angeles och Wales under 1900-talets första årtionde under namnet **pentekostalism** och kom 1907 till Sverige.

Att pingst etymologiskt har att göra med bl a företeelserna **punsch**, **Punjab**, **pen-tagram**, **Pentagon** och **pentameter** är nog inte så uppmärksammat. Alla stammar de från det grekiska ordet för fem, πεντη, vad gäller punsch och Punjab dock förstås från en bakomliggande, gemensam indoeuropeisk ordstam.

Punsch fick enligt den vanligaste tolkningen sin benämning därför att drycken ursprungligen hade fem ingredienser, arrak, socker, citronsaft, vatten och te, och Punjab i norra Indien kallas ju ibland på svenska för Femflodslandet. Begreppet syftar på de fem floderna Jhelum, Chenab, Ravi, Beas och Sutlej, som alla från Himalaya slutligen förenar sig i Indus.

Av dessa torde Jhelum och Beas under sina grekiska namn Hydaspes och Hyfasis vara mest kända i Väst - Hydaspes, därför Alexander den store vid den vann ett stort slag mot indiskt motstånd, och Hyfasis, därför att förbi den österut ville hären inte följa Alexander, som enligt Alf Henrikson ”blev rasande och tjurade i sitt tält i tre dagar”, innan han meddelade hären att ”offren hade visat sig ogynnsamma” och att han av det skälet beslutat avstå från övergång och att vända åter västerut.

Pentagram, slutligen, är en femuddig stjärna och pentagon en femhörning, som gett namn åt Pentagon, den byggnad i vilken USA:s militära högkvarter är inrymt och som uppifrån ser ut som en pentagon. Pentameter slutligen är enligt

Wikipedia ett versmått som orimmat och jambiskt kallas blankvers, t ex ”To be or not to be that is the question”!